

Diyarbakır Kültüründe Gül

– MehmetALİ · 18 Mayıs 2011

KÜLTÜRÜMÜZDE GÜL

Diyarbakır Kültürümüzde Gül'ü tebliğimiz için konu başlığı olarak seçerken, sempozyum bildirilerini sunan kıymetli katılımcılarla aynı noktalara ister istemez değineceğiz. Bu sebeple tekrarlar olursa, olmuş ise beni ma'zur görünüz. Çünkü bu Şehr-i Diyarbekir'in "Güller Şehri" olduğunun ispatıdır. Fazla söze ne hacet!... Demek ki birbirinden habersiz olanlar aynı noktada buluşmaktadır. Kültürümüzde Gül'ü anlatırken Mezopotamya öncesine gitmeyeceğiz. Biz edebiyatçıyız, tarihçi değiliz. Fakat Kanunî Sultan Süleyman'a sunulan Matrakçı Nasuh'un Diyarbekir Tasvirinde şehrin kalesi resmedilirken gül bahçelerinin varlığı, bu şehrin güllerle tarihteki dostluğunun yegâne belgesidir. Mimarî'de her evin avlusundaki kuyu ve bazalt havuzun çevresinde yetiştirilen güller, şehir insanının güllere verdiği, kazandırdığı mana ortadadır. Giyimde kuşamda gülün hayata kattığı mana, genç kızların, gelinlerin gül misali olduklarının işaretidir.

Doğu kültüründe hayata dair manalar sembollerle anlam kazanır, anlaşılacak üzere çoğunlukla. Gül sevileni sembolize eder, halk şiirinde; sevene "Bülbül" denilir. Kerem'e, Ferhat'a, Mecnun'a, Mem'e karşılık Aslı, Şirin, Leyla, Zin söz konusudur. Halk şiirinde olan bu tarz yaklaşım, Divan Şirinde de egemen motiftir. Fuzulî'nin Su Kasidesi'nde egemen olan motif güldür.(1)

Ahmed Haşim'in Merdiven'inde hem gül vardır hem bülbül. Mehmet Akif'te Bülbül, bir devri anlatan şiire isim olmuştur.

Sezai Karakoç'ta gül vardır, Ahmed Arif'te yedi veren gülleri vardır.(2)

Diyarbakırlı Şairlerde, yazarlarda gül eksik olmadı, hiçbir zaman. Gül, bülbülle birlikte anıldı, söylendi, yazıldı.

"Gül" denilince önceleri Şehr-i Diyarbekir akla gelirmiş, öyle anlaşılırmış. Duyduklarımıza, anlatılanlara ve yazılanlara göre. Bilir misiniz, bu şehrin diğer isminin "Güller Şehri" olduğunu, "Güller Şehri" olarak bilindiğini?

Karacadağ'ın kiliminde, halısında duyguların güle dönüştüğünü bilir miydiniz?

Genç kızların nakışlarını şekillendirdiği kanaviçelerde gülün eksik olmadığını bilir miydiniz?

Bohçaların içinde güllükularının saklandığını, üzerindeki işlemelerin sadece gül olduğunu bilir miydiniz?

Mendillerin bir ucuna işlenirdi, göz nuruyla bir zamanlar. Bu mendiller, işleyenin kokusunu taşırdı, hiç yıkanmadan.

Bahçelerinde güller vardı, şehrin. Her avluda mutlaka birkaç gül ağacı yetiştirilirdi.

Avlular, gülsüz kalmazdı.

Kuyunun, havuzun yanı başında gül, dikilen ilk ağaçtı.

Esfel Bahçaları'nda Dicle'ye nazır köşklere gül yetiştirmek bir sanattı, geçmişte.

Gülün reçeli vardı, her evde. Kış ortası içilen şerbet, gül şerbetiydi. Her misafir, gül suyuyla karşılanırdı, evde.

"Gül" denilince Hazreti Muhammed(a)'e salavat getirilirdi, eller yüze sürülerek. Konuşmalarda gül mutlaka geçirdi, gelenekte bir önemli konu ele alındığında.

Zorluklar anlatıldığında gülün dikensiz olmadığı vurgulanırdı, özellikle. "Gül" denildiğinde dikenden soyutlanmazdı, konuşulan..

Gül, yakaya, saça takıldı. Büyüğe saygının ifadesiydi, huzurun simgesiydi, bir dönemler.

Güller şehriydi, Diyarbakir... Hanların avlusundan bile eksik olmazdı. Mardin Kapı'dan Sem'ân Köşkü'nün ötesine uzayan geniş alan kokularıyla farklılık arz ederdi.

Bu gün, evlerin avluları kalmadı, gül ağaçlarına mekân olma adına. Betonarme yapılar yükseldi, dönem dönem tarihî evlerin bağrından

Birçok gül yetiştiren gül yüzlü adamlar, gül bakışlı kadınlar küstü hayata.

Tebessümler bile goncayı çağırıştırırdı, şiirde. Boşuna gül goncası denilmezdi, yaşı küçük olanlara.

Çocuklar güldü, küçük yaştan itibaren.

Evlerin pencerelerinde saksılara konuldu, sonraları balkonlarda yitip giden güller, bir bir unutuldu hayatta.

Gül yetiştiren gül yüzlü insanlar, ömürlerinin son demlerini yaşarken nefes alamaz hale gelen betonarme yapılar içinde çaresiz son anlarını bekler oldu, dünü her hatırlayışlarında.

Ne kasımpatılar kaldı ne fesleğenler. Begonyaya yabancı, karanfil görmemiş olanlar, gülsüz kalmanın acısını nereden bilsin? Muhammedî güller unutulup gitti, o güzelim kokularıyla.

Hayattan göçüp gidince güzellikler bir bir, nasibini alanlardan biri de güller oldu. Terk-i diyar eden yedi veren gülleri, kan kırmızı-yedi veren gülleri artık yok.

Bembeyaz gülleri, sapsarı safran renkli gülleri, yârin yanağı gibi pembemsi gülleri anımsayanlar arasında kala kala biz ara kuşak kaldık, gibi.

Doğallıktan kopan yaşam, yerini mekanik hayata terk edince albenili-kokusuz-ruhsuz güller çıktı, ortaya.

Hastaların başucuna konuldu, bir bir. Bu güller su bile istemez cinse sahip. Plastik olduğu biline biline hastaya takdim edilen güllerin egemenliğinde yaşamın tadı kalır mı ?

Isparta, "Gül Şehri" olarak anılıyor muydu, şehrim "Güller Şehri" olarak adlandırıldığı zaman?Diyarbakir güller şehriydi, bir dönemler. Biz, o dönemi hayal-meyal hatırlayanlarız.

Gülün damlası mı olur? Olur dostlar olur. Gül solunca yaprağı düşer. Kıpırmızı gülden düşen yaprak, damla kabul edilir. Ağlamaktadır, gül. Hüznün yansımasıdır, düşen yaprak. Ondandır güle bakıp bülbülün ağlaması. Aşklar değişken olmadan evveldi., sevilene sunulan ve ömür boyu saklanan gül.

Alınan işlemeli mendil ve o bakışın yıllarca hatırlandığı an. Ne sevgili kaldı ne âşık... Ondandır göç etmesi hayatımızdan güllerin. Gül damlası daima bana bunu hatırlatır.

(Devam edecek)

(*Bu tebliğ, 24 Mayıs Dicle Üniveristesi'nde yapılacak olan Gül ve Diyarbakir başlıklı sempozyumda sunacağımız bildirimizdir. Kalan bölüm ve dipnotlar, bildirin devamında verilecektir.